

VI. Kaupunginkirjasto.

Helsingin kaupunginkirjaston hallituksen kertomus vuodelta 1921 ¹⁾ oli seuraavaa sisällystä:

Hallituksen kokoonpano. Kirjaston hallituksena olivat samoin kuin edellisenä vuonna professori A. Wallensköld puheenjohtajana, filosofiantohtori J. Ailio varapuheenjohtajana, toimittaja E. Aarnio, filosofiantohtori A. H. Bergholm ja professori H. Bergroth. Vuonna 1921 hallitus kokoontui viidesti.

Henkilökunta. Kirjaston henkilökunta muuttui seuraavasti: Avustava kirjastonhoitaja filosofianmaisteri A. Wilskman kuoli kesäkuun 30 p:nä. Hänessä kirjasto menetti erittäin kykenevän, tunnontarkan ja tehtäviinsä innostuneen virkamiehen. Avustavaksi kirjastonhoitajaksi hänen sijaansa valittiin syyskuun 21 p:nä yliopettaja L. Pohjala. Vuoden alusta perustetun pääkirjaston uuden amanuessinviran haltijaksi valittiin rouva K. Lesch. Kesäkuun 21 p:nä kuoli Kallion haarakirjaston amanuessi rouva O. Bask, joka oli tunnollisesti työskennellyt kirjastossa lähes 12 vuoden ajan. Hänen sijaansa nimitettiin Kallion haarakirjaston amanuessiksi syyskuun 21 p:nä harjoittelija rouva A. Roschier.

Kirjaston toiminta oli vilkkaampaa kuin koskaan ennen. Sekä kirjain lainaus koteihin että lukusalikäyntien lukumäärä lisääntyivät huomattavasti. Liikkeen vilkkaudesta johtui, että tilanpuute varsinkin pääkirjastossa esiintyi entistä tuntuvampana. Huoneistosta johtuneet hankaluudet uhkasivat tulla aivan sietämättömiksi. Kaupunginvaltuuston päätöstä ottaa vuoden 1922 menosääntöön 2,000,000 markan määräraha pääkirjaston rakennuksen laajentamista varten tervehdittiinkin senvuoksi helpotuksen ja ilon tuntein. Yli vuosikymmenen vireillä ollut kysymys tilanpuutteen poistamisesta tulee täten vihdoinkin ratkaistuksi pitkäähköksi aikaa eteenpäin. Rakennustyön kestäessä tulee tosin kirjaston toiminta jossain määrin kärsimään, mutta tietoisuus lisärakennuksen tarpeellisuudesta ja nyt aikaansaattavista parannuksista tulee helpottamaan vaikeuksien kestämistä ja esteitten voittamista. Kirjastolle avautuu mahdollisuuksia uudistuksiin useissa suhteissa. Paitsi sisustusjärjestelyä ja työjärjestyksen muutoksia tulevat todennäköisesti päiväjärjestykseen m. m. kysymykset »avoimien hyllyjen» järjestelmästä (jossa yleisöllä olisi lupa itse päästä kirjavaraston ääreen), kirjallisuuden yudesta tai muutetusta luokittelusta, valistusosaston perustamisesta opintosalin yhteyteen

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulutiedot kirjalainoista sekä lukusalikäynneistä ovat julkaistuna Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa vuodelta 1922.

ja kirjastokonttorin aikaansaamisesta lainanottajain rekisteröintiä varten, osan ammattikirjallisuutta sijoittamisesta erityisiin huoneisiin, ryhtymisestä läheisempään yhteistyöhön kaupungin eri sivistysyritysten kanssa, satuhetkien järjestämisestä lapsille ja kirjallisuutta käsittelevien esitelmien järjestämisestä yleisölle sekä oman kirjansitomien perustamisesta. Muutamat näistä uudistuksista voidaan kuitenkin vain vähitellen toteuttaa.

Viime toimintavuonna, samoin kuin edellisinä sotavuosina, ei ollut mahdollista täysin tyydyttää yleisön kasvavia uuden kirjallisuuden vaatimuksia. Korkeiden kirjakauppahintain johdosta oli pakko jossain määrin rajoittaa kirjainhankintaa, varsinkin kaunokirjallisuuden ostamista. Kirjaston luku- ja kirjainhankintaa, varsinkin kaunokirjallisuuden ostamista. Kirjaston luku- ja kirjainhankintaa, varsinkin kaunokirjallisuuden ostamista. Kirjaston luku- ja kirjainhankintaa, varsinkin kaunokirjallisuuden ostamista. Kirjaston luku- ja kirjainhankintaa, varsinkin kaunokirjallisuuden ostamista.

Uusi ohjesääntö. Kaupunginvaltuusto vahvisti vuoden varrella kirjaston uuden ohjesäännön. Entisiin sääntöihin verrattuna uusi ohjesääntö muutamissa kohdissa mahdollisesti merkitsee parannusta. Eräitä kirjaston hallituksen tarpeelliseksi katsomia muutoshetkiä ei kuitenkaan hyväksytty.

Työväenopiston ja sen johtokunnan käytettäväksi luovutettiin pienehkö Kallion haarakirjaston huone. Työväenopiston suomenkielinen osasto järjesti siellä kuten edellisinäkin vuosina opetuskursseja muutamina iltapäivinä viikossa. Vaaleja, tuloilmoitusten vastaanottoa ja verojen kannantaa toimitettiin luovutettiin niinkään huoneisto haarakirjastoista.

Lainausliike. Pääkirjaston ja Kallion haarakirjaston lainausosastot pidettiin yleisölle avoinna 343 päivää (331 päivää vuonna 1920) ja Töölön ja Hermannin haarakirjastojen lainausosastot 305 päivää (298 päivää vuonna 1920).

Kirjalainojen määrä vuosina 1921 ja 1920 oli seuraava:

	1921.	1920.
Pääkirjastossa	343,237	287,645
Kallion haarakirjastossa	207,370	170,615
Töölön »	29,888	27,986
Hermannin »	22,444	19,156
Yhteensä	602,939	505,402

Kutakin asukasta kohti tuli siis vuonna 1921 3.0 lainaa. Vertailun vuoksi mainittakoon tässä Tukholman kaupunginkirjastokomitean mietinnön mukaan vuodelta 1922 muutamien suurehkojen Skandinavian kirjastojen sekä joidenkin hyvin hoidettujen Amerikan, Englannin ja Saksan yleisten kirjastojen vastaavat lainausluvut: Kööpenhamina 1.7, Kristiania 2.7, Bergen 2.8, New York 3.1, Chicago 2.8, Cleveland 4.4, Manchester 3.3, Liverpool 2.6, Charlottenburg 0.9 ja Stettin 0.5.

Lainain keskimäärä lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 1,001, Kallion haarakirjastossa 604, Töölön haarakirjastossa 98 ja Hermannin haarakirjastossa 74 eli kaikkiaan 1,777.

Yhteensä lainausliike oli maaliskuussa, jolloin kaikkien lainausosastojen lainain keskimäärä oli 2,260 päivää kohti.

Aikuisille sekä lapsille ja nuorisolle annettujen kirjainlainojen välinen suhde käy selville seuraavasta taulusta:

	Kirjalainoja aikuisille.		Kirjalainoja lapsille.		Yhteensä.
	Luku.	%.	Luku.	%.	
Pääkirjasto	229,002	66.7	114,235	33.3	343,237
Kallion haarakirjasto	100,662	48.5	106,708	51.5	207,370
Töölön »	15,144	50.7	14,744	49.3	29,888
Hermannin »	8,508	37.9	13,936	62.1	22,444
Yhteensä	353,316	58.6	249,623	41.4	602,939

Vuonna 1920 tekivät aikuisille annetut kirjallinat 53.5 % ja lapsille ja nuorisolle annetut 46.5 % koko lainausliikkeestä. Melkoinen siirtyminen vanhempien lainanottajien eduksi on niinmuodoin tapahtunut. Erittäin huomattava on muutos Kallion kirjastossa, jossa aikuisille annettujen lainain prosenttiluku nousi 40.6:sta vuonna 1920 48.5:een vuonna 1921.

Erikielisen kirjallisuuden lainausta valaise seuraava taulu:

	Suomenkielinen kirjallisuus.		Skandinaviainen kirjallisuus.		Saksan-, ranskan- ja englanninkiel. kirjallisuus.		Yhteensä.
	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	
Pääkirjasto	150,746	43.9	184,676	53.8	7,815	2.3	343,237
Kallion haarakirjasto ..	167,201	80.6	40,169	19.4	—	—	207,370
Töölön »	15,894	53.2	13,994	46.8	—	—	29,888
Hermannin »	13,352	59.5	9,092	40.5	—	—	22,444
Yhteensä	347,193	57.6	247,931	41.1	7,815	1.3	602,939

Vuonna 1920 lainaksi annettujen skandinaviilaisten kirjain prosenttiluku oli 41.4, suomenkielisten 57.4 ja muunkielisten 1.2. Eri kieliryhmiin kuuluvien lainojen välinen suhde pysyi niin ollen miltei muuttumattomana.

Kertomus- ja romaanikirjallisuuden sekä muun kirjallisuuden lainauksen välistä suhdetta selvittää seuraava taulu, jossa myös on otettu huomioon vanhemmille ja nuoremmille henkilöille annettujen lainain välinen ero.

	Kirjalainoja aikuisille.				Kirjalainoja lapsille ja nuorisolle.				Kaikki kirjallinat.			
	Romaanikirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Romaani- ja kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.	
	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.	Luku.	%.
Pääkirjasto	151,517	66.2	77,485	33.8	83,364	73.0	30,871	27.0	234,881	68.4	108,356	31.6
Kallion haarakirjasto	64,364	63.9	36,298	36.1	83,212	78.0	23,496	22.0	147,576	71.2	59,794	28.8
Töölön haarakirjasto	11,689	77.2	3,455	22.8	12,007	81.4	2,737	18.6	23,696	79.3	6,192	20.7
Hermannin haarakirjasto	5,969	70.2	2,539	29.8	11,619	83.4	2,317	16.6	17,588	78.4	4,856	21.6
Yhteensä	233,539	66.1	119,777	33.9	190,202	76.2	59,421	23.8	423,741	70.3	179,198	29.7

Tietokirjallisuuden lainauksessa verrattuna romaani- ja kertomuskirjallisuuden lainaukseen tapahtui kertomusvuonna pienehköjä muutoksia. Pääkirjastosta ja Kallion haarakirjastosta aikuiset lainasivat suhteellisesti vähemmän tietokirjallisuutta kuin vuonna 1920, lapset ja nuoriso sitävastoin enemmän. Hermannin haarakirjastossa kohosi sekä vanhemmille että nuoremmille lainaottajille annettun tietokirjallisuuden prosenttiluku huomattavasti, jota vastoin vastaava prosenttiluku Töölön haarakirjastossa jonkin verran aleni. Koko kirjastosta lainatun tietokirjallisuuden prosenttiluku pysyi miltei muuttumattomana ollen 29.7 (29.3 vuonna 1920). Vähäinen muutos tietokirjain lainauksen eduksi on niinnuodoin kuitenkin havaittavissa.

Kirjavaraston eri osastoilta lainattujen niteiden luku pääkirjastossa ja haarakirjastoissa käy selville seuraavasta yhdistelmästä:

	Pääkirjasto.	Kallion haarakirjasto.	Töölön haarakirjasto.	Hermannin haarakirjasto.	Yhteensä.	%.
I. Uskontoa	1,928	1,057	63	89	3,137	0.5
II. Historiaa ja elämäkertoja	31,160	17,879	1,849	1,403	52,291	8.7
III. Maantietoa, matka- ja kansanlänkuvauksia	16,356	9,785	1,187	815	28,143	4.7
IV. Romaaneja, kertomuksia ja satuja	234,881	147,576	23,696	17,588	423,741	70.3
V. Runoja, näytelmiä, kirjallisuuden, tieteen- ja taiteenhistoriaa ..	21,873	13,064	1,480	1,319	37,736	6.3
VI. Terveys- ja laskento-oppia, luonnontiedettä, tähtitiedettä, matematiikkaa ja teknologiaa	14,846	8,089	751	523	24,209	4.0
VII. Oikeus- ja valliotiedettä, yhteiskunnallisia kysymyksiä ja taloutta	5,654	2,674	115	182	8,625	1.4
VIII. Kielitiedettä	3,761	1,183	97	104	5,145	0.8
IX. Filosofiaa, siveysoppia, kasvatusta, urheilua ja muita sekalaisia aineita	12,778	6,063	650	421	19,912	3.3
Yhteensä	343,237	207,370	29,888	22,444	602,939	100.0

III, VI, VII ja IX ryhmään kuuluvien kirjallainain prosenttiluvut kohosivat jonkin verran, I, IV, V ja VIII ryhmän vastaavat luvut alentuivat, II ryhmään kuuluvien lainojen prosenttiluku pysyi muuttumattomana.

Pienehköjä kirjakokoelmia annettiin lainaksi Vallilan työkotiin, Tarkka-ampujakadun lastentarhaan, Finnbyn ja Kilon tyttökoteihin, Bengtsärin, Korson ja Ryttylän poikakoteihin sekä Finnsin ja Malmin kesäsiirtoloihin.

Vuonna 1921 annetuista lainoista on 170 palauttamatta, näistä oli 141 annettu pääkirjastosta, 25 Kallion haarakirjastosta, 1 Töölön haarakirjastosta ja 3 Hermannin haarakirjastosta.

Vuosina 1912—21 oli 69,871 henkilöä kirjoittautunut lainaajiksi kirjastoon. Näislä käytti vuonna 1921 lainausoikeuttaan 24,477. Vuoden varrella kirjoittautuneiden uusien lainanottajain lukumäärä oli 6,664. Seuraava taulu esittää lainaajia koskevia tietoja:

	Miehiä.			Naisia.			Lapsia ja nuorisoa.			Kaiken kaikkiaan.
	Ruunnillis. työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruunnillis. työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Poikia.	Tyttöjä.	Yhteensä.	
<i>Suomenkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,390	1,122	2,512	1,092	1,118	2,210	1,301	565	1,866	6,588
Kallion haarakirjasto ..	1,153	360	1,513	1,015	451	1,466	1,476	1,054	2,530	5,509
Töölön »	104	41	145	115	52	167	178	113	291	603
Hermannin »	99	12	111	72	19	91	214	122	336	538
Yhteensä	2,746	1,535	4,281	2,294	1,640	3,934	3,169	1,854	5,023	13,238
<i>Ruotsinkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,338	1,822	3,160	1,003	2,873	3,876	1,204	744	1,948	8,984
Kallion haarakirjasto ..	265	145	410	251	201	452	316	231	547	1,409
Töölön »	88	36	124	51	63	114	155	114	269	507
Hermannin »	49	19	68	42	23	65	112	94	206	339
Yhteensä	1,740	2,022	3,762	1,347	3,160	4,507	1,787	1,183	2,970	11,239
<i>Kaikkiaan lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	2,728	2,944	5,672	2,095	3,991	6,086	2,505	1,309	3,814	15,572
Kallion haarakirjasto ..	1,418	505	1,923	1,266	652	1,918	1,792	1,285	3,077	6,918
Töölön »	192	77	269	166	115	281	333	227	560	1,110
Hermannin »	148	31	179	114	42	156	326	216	542	877
Yhteensä	4,486	3,557	8,043	3,641	4,800	8,441	4,956	3,037	7,993	24,477

Vertailu lähinnä edellisen vuoden tietoihin lainaajista osoittaa m. m. että vanhempien lainaajien luku on suuresti lisääntynyt nuorempien luvun pysyessä miltei ennallaan. Lisäys on jonkin verran suurempi ruotsinkielisten kuin suomenkielisten keskuudessa, vaikka viimeainitut silti luonnollisestikin ovat enemmistönä. Työväenluokkaan kuuluvien mieslainaajien luku on kasvanut enemmän kuin muihin yhteiskuntaluokkiin kuuluvien mieslainaajien luku, naisiin nähden suhde oli päinvastainen.

Lukusalit olivat yleisölle avoinna samoina aikoina kuin edellisenä vuonna lukuunottamatta Kallion haarakirjaston aikuisten lukusalia, joka tänä vuonna ensi kerran oli avoinna myöskin sunnuntaisin klo 5—8 i. p. kesäkuukausina.

Pääkirjaston opintosalit olivat avoinna 356, yleinen lukusali samoin 356, lasten lukusali 341 ja sanomalehtihuoneet 356 päivää. Kallion haarakirjaston aikuisten lukusali oli avoinna 355, lasten lukusali 342 ja sanomalehtisali 356 päivää. Töölön ja Hermannin haarakirjastojen lukuhuoneet sekä Tehtaan- kadun sanomalehtihuone olivat avoinna 356 päivää.

Lukusalikäyntien lukumäärä oli seuraava:

<i>Pääkirjasto.</i>		<i>Kallion haarakirjasto.</i>	
Opintosalit	17,095	Aikuisten lukusali	31,290
Yleinen lukusali	59,062	Lasten »	85,816
Lasten »	12,924	Sanomalehtisali	115,505
Sanomalehtihuoneet.....	313,841		
Yhteensä	402,922	Yhteensä	222,611

Lukusalikäyntien päivittäinen keskimäärä oli pääkirjastossa 1,134 oltuaan 1,094 vuonna 1920 ja Kallion haarakirjastossa 635 oltuaan 593 vuonna 1920; lisäys koskee pääasiallisesti sanomalehtihuoneita. Kolmessa pienemmässä haarakirjastossa ei käyntien lukua ole laskettu.

Maaliskuun keskivaiheilta lähtien ovat pääkirjaston opintosalissa käyneet henkilöt merkinneet nimensä ja ammattinsa sinne tätä tarkoitusta varten esille pantuun päiväkirjaan. Näiden muistiinpanojen nojalla voitiin kävijät ryhmittää seuraavasti: koululaisia 24 %, käsityöläisiä, ruumiillisen työn tekijöitä ja heidän vertaisiaan 16 %, opiskelevia ja yliopistollisen tutkinnon suorittaneita 15 %, liikemiehiä, konttori- ja liikeapulaisia 10 %, insinöörejä, tekniikkoja ja mekaniikkoja 9 %, virkamiehiä 5 %, taiteilijoita 3 %, koulunopettajia 2 % ja muita 16 %.

Pääkirjastossa oli lukusaleissa ja sanomalehtihuoneissa yleisön käytettävänä 200 aikakauslehteä 236 kappalein ja 62 sanomalehteä 80 kappalein, Kallion haarakirjastossa 68 aikakauslehteä 84 kappalein ja 33 sanomalehteä 44 kappalein, Töölön haarakirjastossa 25 aikakauslehteä 26 kappalein ja 16 sanomalehteä 22 kappalein, Hermannin haarakirjastossa 23 aikakauslehteä kappale kutakin ja 16 sanomalehteä 18 kappalein sekä Tehtaankadun lukuhuoneistossa 26 aikakauslehteä kappale kutakin ja 15 sanomalehteä 20 kappalein.

Kirjavarasto käsitti tammikuun 1 p:nä 1921 99,819 nidettä. Vuoden varrella poistettiin luetteloista 993 nidettä ja hankittiin 4,773 uutta, lisäys oli siis 3,780 nidettä ja kirjavarasto joulukuun 31 p:nä 103,599 nidettä.

Kirjalahjoilla muistivat kirjastoa pastori K. K. Aro, rouva A. Catani, rouva E. Cederhvarf, amanuessi V. Dahlberg, Suomen sota-arkisto, kenraalimajuri O. v. Freymann, herra I. Granberg, haarakirjastonhoitaja E. Grönroos, professori A. O. Heikel, amanuessi E. Kytömaa, herra A. Moilanen, näyttelijä A. Nycop (n. 250 nidettä enimmäkseen ulkomaista kirjallisuutta), amanuessi A. Roschier, ent. päätitrehtööri R. Sievers, herra A. Späre, herra P. Stahl ja avustava kirjastonhoitaja A. Wilskman.

Kirjasto sai myöskin korvauksetta vastaanottaa julkaisuja, joita olivat toimittaneet Aarhusin Valtionkirjasto, Deichmanin kirjasto Kristianiassa, Helsingin kaupungin tilastokonttori, Helsingin kaupunginvaltuusto, Kansallis-Osake-Pankki, Helsingin säästöpankki, Kauppa- ja teollisuushallitus, Maataloushallitus, Pelastusarmeija, Postihallitus, Postisäästöpankkihallitus, Ruotsalainen kirjallisuuden Seura, Siviiliviraston leski- ja orpokassa, Sosialihallitus, Suomen Pankki, Suomen virkamiesyhdistysten keskusliitto, Tukholman työläiskirjasto, Turun kaupungin rahatoimikamari ja Turun kaupunginvaltuusto, Ulkoasiainministeriö, Valtioneuvoston julkaisuvarasto, Valtion keskuskirjasto, Viipurin kaupunginkirjasto, Viipurin kaupungin rahatoimikamari, sekä »Agroksen», »Hufvudstadsbladetin», »Ilmarisen», »Kauppiaan», »Kirjatyön», »Kontoristenin», »Kristana Esperon» ja »Laborin» toimitukset.

Painosta julkaistiin vuonna 1920 hankitun ruotsinkielisen ja ulkomaisen kirjallisuuden luettelo, suomenkielisten lasten ja nuorisonkirjain luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1920.

Tulot. 28,855 tapauksessa veloitettiin lainanottaja suorittamaan sakkoja, joita kertyi kaikkiaan 18,440: 40 markkaa. 2,483 suomenkielistä luetteloa myytiin yhteensä 3,070: 30 markasta, 3,004 ruotsinkielistä luetteloa 2,506: 30 markasta ja 12 vieraskielisen kirjallisuuden luetteloa 1: 20 markasta. Vanhojen sanomalehtien y. m. myynnistä kertyi 2,962: 49 markkaa. Tuloja oli kaikkiaan 26,980: 69 markkaa.

Menot. Kirjastolaitoksen menot ¹⁾ näkyvät seuraavasta yhdistelmästä, johon myös on otettu kirjastolle myönnettyt määrärahat.

¹⁾ Tähän laskelmaan eivät sisälly kulut kirjastorakennusten kunnossapidosta ja palovakuutusmenoista eivätkä myöskään kirjaston vakinaisen henkilökunnan saamat kalliinajanlisäykset.

		Määrärahat.	Menot.
Palkat ja palkkiot	Smk	194,948: 50	192,205: 96
Kirjat, aikakaus- ja sanomalehdet ynnä sidonta	»	200,028: 89	200,017: 66
Painatuskulut	»	35,387: 95	27,665: —
Kalusto	»	12,000: —	11,974: 32
Haarakirjastojen vuokrat	»	12,000: —	10,950: —
Polttoaineet ja valaistus	»	120,000: —	104,619: 35
Talonmiehen palkkio, siivous, lumensulatus ja vedenkulutus	»	11,400: —	11,290: 04
Erinäisiä menoja	»	30,000: —	28,356: 51
	<u>Yhteensä Smk</u>	<u>615,765: 34</u>	<u>587,078: 84</u>

Säästö oli niinmuodoin 28,686: 50 markkaa, mistä summasta kuitenkin painatuskustannusten määrärahan ylijäämä, 7,722: 95 markkaa, siirrettiin vuoteen 1922.

Kadonneitten ja vahingoittuneitten kirjain korvauksena kertyi 2,485: 40 markkaa. Näillä varoilla ostettiin uutta kirjallisuutta 2,415: 55 markan arvosta.